

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Rekomendacje dotyczące projektowania
i utrzymania turystycznych szlaków konnych
w województwie pomorskim

Wydanie II

Opracowanie: Departament Turystyki i Sportu, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego,
Gdańsk 2025

Spis treści

Wstęp	3
1. Konstrukcja i utrzymanie szlaków konnych.....	4
1.1. Aspekty prawne i formalne tworzenia szlaków konnych	4
1.2. Oznakowanie szlaków	4
1.3. Schemat wyznaczania szlaku konnego w Polsce	9
1.4. Dodatkowe rekomendacje na terenach nadzorowanych przez instytucje publiczne.....	15
2. Miejsca popasu.....	17
2.1. Charakterystyka miejsc popasu	17
2.2. Zagrody.....	19
2.3. Stanowiska do wiązania koni (koniowiązy) zlokalizowane w miejscach popasu	20
2.4. Wiaty w formie boksów.....	21
2.5. Bloki do wsiadania w formie rampy	22
3. Rekomendacje dotyczące regulaminów.....	23
3.1. Regulamin szlaku konnego	23
3.2. Regulamin miejsc popasu	24
4. Podsumowanie	25
Źródła danych	26
Wykaz rysunków.....	26

Wstęp

Pomorska Turystyka Konna, jako strategiczne przedsięwzięcie Województwa Pomorskiego, ma na celu stworzenie atrakcyjnej sieci szlaków konnych oraz miejsc popasowych na terenie województwa. Przedsięwzięcie to jest odpowiedzią na rosnące zainteresowanie turystyką konna w regionie i potrzebę zapewnienia odpowiednich warunków do jej uprawiania. Niniejsze opracowanie powstało, by zagwarantować wysoką jakość infrastruktury oraz bezpieczeństwo zarówno dla jeźdźców, jak i koni oraz innych użytkowników lasu. Zawarte rekomendacje oparte są na publikacjach przygotowanych przez Lasy Państwowe oraz na sugestiach środowiska jeździeckiego z województwa pomorskiego.

Niniejszy dokument jest zbiorem rekomendacji dotyczących tworzenia szlaków konnych oraz miejsc popasu. Opracowanie skupia się na aspektach prawnych, technicznych, ekologicznych i praktycznych, które mają kluczowe znaczenie dla zrównoważonego rozwoju turystyki konnej. Dzięki tym rekomendacjom infrastruktura, która powstanie w ramach realizacji przedsięwzięcia, powinna dostarczyć użytkownikom bezpieczne i atrakcyjne trasy, wywierające jak najmniejszy wpływ na środowisko naturalne. Odpowiednio zaprojektowane i utrzymywane trasy umożliwiają bezpieczne poruszanie się konno po zróżnicowanym terenie, sprzyjając rozwojowi lokalnej turystyki, wspieraniu agroturystyki i promocji regionów o wysokich walorach krajobrazowych.

Opracowanie uwzględnia:

- **Konstrukcję i utrzymanie szlaków konnych:** opis technicznych i prawnych zaleceń, jakie powinny spełniać szlaki/trasy, aby były bezpieczne, trwałe i przyjazne dla środowiska.
- **Wyposażenie miejsc popasowych:** szczegółowe zalecenia dotyczące infrastruktury w miejscach odpoczynku, w tym boksów, wiat oraz pozostałej małej infrastruktury.
- **Zasady zrównoważonego użytkowania terenów leśnych:** propozycje działań mających na celu ochronę przyrody oraz harmonijne współistnienie turystyki konnej z innymi formami działalności w lasach.

Rekomendacje mają na celu stworzenie optymalnych warunków dla rozwoju turystyki konnej w regionie, co przyczyni się do wzrostu atrakcyjności turystycznej województwa pomorskiego oraz wsparcia regionalnej gospodarki. Pragniemy, aby Pomorska Turystyka Konna dalej była wzorem dla innych regionów w Polsce, promując aktywny wypoczynek w harmonii z naturą.

1. Konstrukcja i utrzymanie szlaków konnych

1.1. Aspekty prawne i formalne tworzenia szlaków konnych

W polskim systemie prawnym nie funkcjonuje jednolita ustawa regulująca zasady tworzenia i utrzymania szlaków konnych. W praktyce jednak proces ich wyznaczania przebiega według procedury zbliżonej do tej stosowanej przy opracowywaniu innych szlaków turystycznych, z zachowaniem wymogów dotyczących ochrony środowiska, bezpieczeństwa użytkowników oraz zgodności z planami zagospodarowania przestrzennego. Zalecane jest, aby koncepcja trasy obejmowała:

- uzgodnienia z właścicielami gruntów (prywatnych, samorządowych, Lasów Państwowych, parków narodowych itd.);
- porozumienie z samorządem terytorialnym (gmina, powiat, województwo);
- uzgodnienie z zarządcą szlaków turystycznych (np. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK), lokalne stowarzyszenie jeździeckie);
- znakowanie trasy (np. zgodnie z normami i wytycznymi PTTK);
- wpis do rejestru szlaków turystycznych (jeśli jest prowadzony przez właściwą jednostkę samorządową lub organizację turystyczną).

Wyznaczanie i oznakowanie szlaków konnych reguluje kilka aktów prawnych i dokumentów, m.in.:

- Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1251 z późn. zm.) - w kontekście przepisów dotyczących ruchu pojazdów w tym koni oraz bezpieczeństwa na drogach (ograniczenia, zasady poruszania się koni na drogach publicznych).
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 567) - w kontekście poruszania się po Lasach Państwowych.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1478 z późn. zm.) - określa ograniczenia w poruszaniu się po obszarach chronionych.
- Rozporządzenia lokalne lub uchwały gmin i parków narodowych i Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego - szczegółowo regulują dopuszczalne trasy konne, ich oznakowanie i ewentualne ograniczenia sezonowe.
- Instrukcja znakowania szlaków turystycznych PTTK oraz publikacja Turystyka konna w Lasach Państwowych - definiują szlak konny, określają ogólne zasady prowadzenia i oznakowania szlaków konnych.

1.2. Oznakowanie szlaków

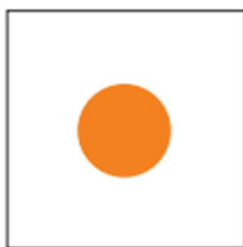
Od roku 1950 odpowiedzialność za znakowanie szlaków turystycznych w Polsce objęło Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK). PTTK to organizacja pozarządowa, która promuje turystykę, krajoznawstwo oraz ochronę przyrody i zabytków w Polsce. Zrzesza miłośników podróży i aktywnego wypoczynku, organizując wycieczki, rajdy, szkolenia oraz prowadząc liczne schroniska turystyczne.

Znakowanie szlaków konnych w województwie pomorskim powinno opierać się na wytycznych, zgodnie z „Instrukcją znakowania szlaków turystycznych PTTK”, aby oznakowanie szlaków było jednolite i co za tym idzie, intuicyjne dla użytkowników.

Na terenach Lasów Państwowych znakowaniem wytyczonych tras konnych zajmują się wyznaczeni przez nadleśnictwa koordynatorzy. W PTTK za odnawianie i wyznaczanie szlaków turystycznych odpowiadają przeszkoleni znakarze – członkowie organizacji posiadający odpowiednie uprawnienia. Uzyskanie takich kwalifikacji wymaga ukończenia szkolenia teoretyczno-praktycznego z zakresu technik i zasad znakowania oraz pozytywnego zaliczenia egzaminu końcowego. Więcej informacji znajduje się na stronie <http://pomorskieszlakipttk.pl/znakarze/>.

Znaki szlaków konnych mogą być w kolorze pomarańczowym, niebieskim lub zielonym, a kolor czarny stosuje się wyłącznie dla odcinków dojściowych i łącznikowych. Poza kolorem czarnym kolorystyka ma charakter umowny i nie wynika z oficjalnej instrukcji znakowania. Przyjmuje się, że kolor pomarańczowy jest kolorem głównym szlaku, natomiast niebieski i zielony pełnią funkcję pomocniczą, umożliwiając odróżnienie poszczególnych tras, zwłaszcza na obszarach o ich dużym zagęszczeniu.

Znak podstawowy to kwadrat o boku 150 mm w kolorze białym z umieszczonym centralnie kołem w kolorze szlaku o średnicy 60 mm.

Rysunek 1. Znak podstawowy szlaku

Znaki zmiany kierunku przebiegu szlaku dzielą się na trzy rodzaje:

- znak umieszczany przed rozwidleniem: kwadrat o boku 150 mm w kolorze białym z umieszczonym znakiem skrzyżowania w kształcie paska w kolorze szlaku o szerokości 30 mm, zagiętego pod kątem 90°;

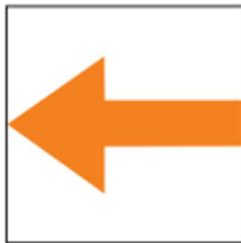
Rysunek 2. Znak zmiany kierunku szlaku (umieszczany przed rozwidleniem)

- znak umieszczany przed rozwidleniem to prostokąt o bokach 150 mm i 200 mm w kolorze białym z umieszczonym znakiem skrzyżtu w kolorze szlaku i kształcie paska o szerokości 30 mm, zagiętego w połowie pod kątem 135°;

Rysunek 3. Znak zmiany kierunku szlaku (umieszczony przed rozwidleniem)

- znak umieszczany na rozwidleniu to kwadrat o boku 50 mm w kolorze białym, z umieszczoną centralnie strzałką w kolorze szlaku o długości 150 mm i szerokości 30/90 mm;

Rysunek 4. Znak zmiany kierunku szlaku (umieszczony na rozwidleniu)

Znak informujący o zmianie kierunku szlaku lub o tym, że przebieg szlaku nie może być wystarczająco oznakowany to kwadrat o boku 150 mm w kolorze białym z umieszczonym centralnie wykrzyknikiem w kolorze szlaku (wysokość wykrzyknika 120 mm, średnica kropki 30 mm).

Rysunek 5. Znak informujący o zmianie kierunku szlaku lub umieszczony w miejscu, gdzie przebieg szlaku nie może być wystarczająco oznakowany

Znak informujący o postoju lub popasie to kwadrat o boku 200 mm w kolorze białym, z umieszczonym na nim piktogramem głowy konia i nad nim czarnym zarysem dachu.

Rysunek 6. Znak informujący o postoju lub popasie

Znak informujący o stajni etapowej to kwadrat o boku 200 mm w kolorze białym z umieszczonym na nim piktogramem głowy konia i czarnym zarysem dachu i ścian stajni.

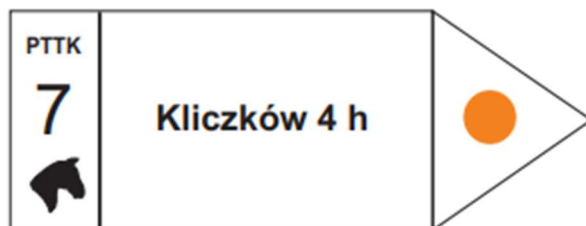
Rysunek 7. Znak informujący o stajni etapowej

Urządzenia informacyjne to elementy oznakowania szlaków turystycznych, takie jak drogowskazy i tabliczki, które przekazują użytkownikom szlaku informacje o kierunku, odległości, numerze trasy oraz ostrzeżenia o utrudnieniach lub szczególnych warunkach na trasie. Dzielą się na cztery rodzaje:

- drogowskaz o wymiarach 150x450 mm (w tym strzałka kierunkowa 110 mm), na białym tle podzielony na trzy części pionowymi czarnymi liniami. Na grocie strzałki widnieje znak podstawowy w kolorze szlaku, w części środkowej w czarnym kolorze - nazwa miejscowości i odległość w kilometrach lub godzinach albo piktogram popasu (postoju) lub stajni etapowej i odległości w metrach. W trzeciej części widnieje napis PTTK, numer szlaku i piktogram głowy konia.

Rysunek 8. Drogowskaz podający odległość do miejscowości

Rysunek 9. Drogowskaz podający czas do miejscowości

Rysunek 10. Drogowskaz podający odległość do stajni etapowej

- tabliczka z numerem szlaku o wymiarach 120x200 mm na białym tle w czarnym kolorze numer szlaku i piktogram głowy konia, a obok po prawej stronie odpowiedni kolor znaku podstawowego szlaku;

Rysunek 11. Tabliczka z numerem szlaku

- tabliczka o wymiarach 150x150 mm, na białym tle centralnie umieszczony czarny wykrzyknik (wysokość wykrzyknika 120 mm, średnica kropki 30 mm), która oznacza nakaz poruszania się ze zwiększoną uwagą lub konieczność zejścia z konia. Powodem może być: stromy odcinek szlaku, zwały leśne, odcinki zabronione, inne przeszkody lub miejsca trudne, jak skrzyżowanie z ruchliwą drogą.

Rysunek 12. Znak nakazujący poruszania się ze zwiększoną uwagą lub konieczność zejścia z konia

- tabliczka o wymiarach 200x200 mm na białym tle centralnie umieszczony wykrzyknik w kolorze szlaku (wysokość wykrzyknika 120 mm, średnica kropki 30 mm), a z lewej i prawej jego strony piktogramy głowy konia w kolorze czarnym. Urządzenie oznacza początek lub koniec wspólnego odcinka z innym szlakiem (np. pieszym lub rowerowym).

Rysunek 13. Znak informujący o początku lub końcu wspólnego odcinka ze szlakiem pieszym lub rowerowym

Integralną częścią oznakowania szlaku powinna być również tablica informacyjna, usytuowana przy wjeździe na szlak, która jest czytelna zarówno dla jeźdźców jak i osób nie jeżdżących konno.

Elementy tablicy informacyjnej:

- nazwa szlaku wraz z jego numerem lub oznaczeniem,
- mapa szlaku z zaznaczonym przebiegiem trasy, punktami orientacyjnymi, miejscami popasowymi, wodopojami, a także ewentualnymi utrudnieniami, takimi jak stromizny czy brody,
- informacja o długości szlaku oraz szacowany czas przejazdu dla różnych poziomów zaawansowania jeźdźców,
- stopień trudności: oznaczenie poziomu trudności szlaku (np. łatwy, średni, trudny), co pomoże jeźdźcom ocenić, czy trasa jest odpowiednia dla nich i ich koni,
- ważne informacje o zasadach poruszania się po szlaku, takich jak dopuszczalna prędkość (określona względem chodów koni (stęp, kłus, galop)), pierwszeństwo przejazdu, skrzyżowanie z innymi szlakami czy zakazy (np. zakaz galopowania na określonych odcinkach),
- ewentualne ostrzeżenia dotyczące warunków terenowych, dzikiej przyrody czy innych potencjalnych zagrożeń,
- lokalizacje miejsc popasowych, ramp do wsiadania, czy innych miejsc przyjaznych jeźdźcom,
- dane kontaktowe w razie awarii lub wypadku: numery alarmowe oraz kontakt do lokalnych służb ratunkowych, administratora szlaku, okolicznych stadnin, zarządcy lasu, weterynarza lub innych odpowiednich służb,
- zasady ochrony przyrody - wskazówki dotyczące ochrony środowiska, takie jak obowiązek sprzątania po koniach, unikanie zbaczania ze szlaku, czy zakaz płoszenia dzikiej zwierzyny,
- logotypy i informacje o organizacjach, które wspierają lub zarządzają szlakiem.

1.3. Schemat wyznaczania szlaku konnego w Polsce

Schemat stanowi propozycję działań związanych z wyznaczaniem szlaku konnego i nie jest podstawą prawną opisanych czynności. Jego celem jest ujednoczenie zasad planowania, projektowania, realizacji i utrzymania tras konnych w województwie pomorskim, z uwzględnieniem aspektów funkcjonalnych, środowiskowych i bezpieczeństwa.

I. Etap przygotowawczy – plan koncepcyjny

1. Określenie celu i przebiegu trasy

Pierwszym stadium opracowania projektu szlaku konnego jest ustalenie celu przedsięwzięcia oraz koncepcji przebiegu trasy. Etap ten ma charakter diagnostyczno-projektowy i służy zdefiniowaniu funkcji planowanego szlaku w kontekście lokalnych i regionalnych uwarunkowań krajobrazowych, turystycznych oraz komunikacyjnych. Warto na początek zadać sobie kilka pytań na temat tworzonego szlaku, takich jak:

- Dla kogo będzie przeznaczony?
- Jaką będzie miał wartość krajoznawczą/turystyczną?

- W jakim punkcie ma się zaczynać, a w jakim kończyć? Którędy przebiegać?
- Czy na planowanej trasie istnieją już punkty postojowe np. rowerowe, które można dostosować do turysty konnego?

W procesie planowania należy określić początkowy i końcowy punkt trasy, orientacyjny jej przebieg na mapie, lokalizacje punktów funkcjonalnych (postoje, wodopoje, noclegi, zaplecze techniczne). W etapie koncepcyjnym wykorzystuje się: mapy topograficzne, dane z ewidencji gruntów i budynków (EGiB), informacje kartograficzne System informacji geograficznej (GIS).

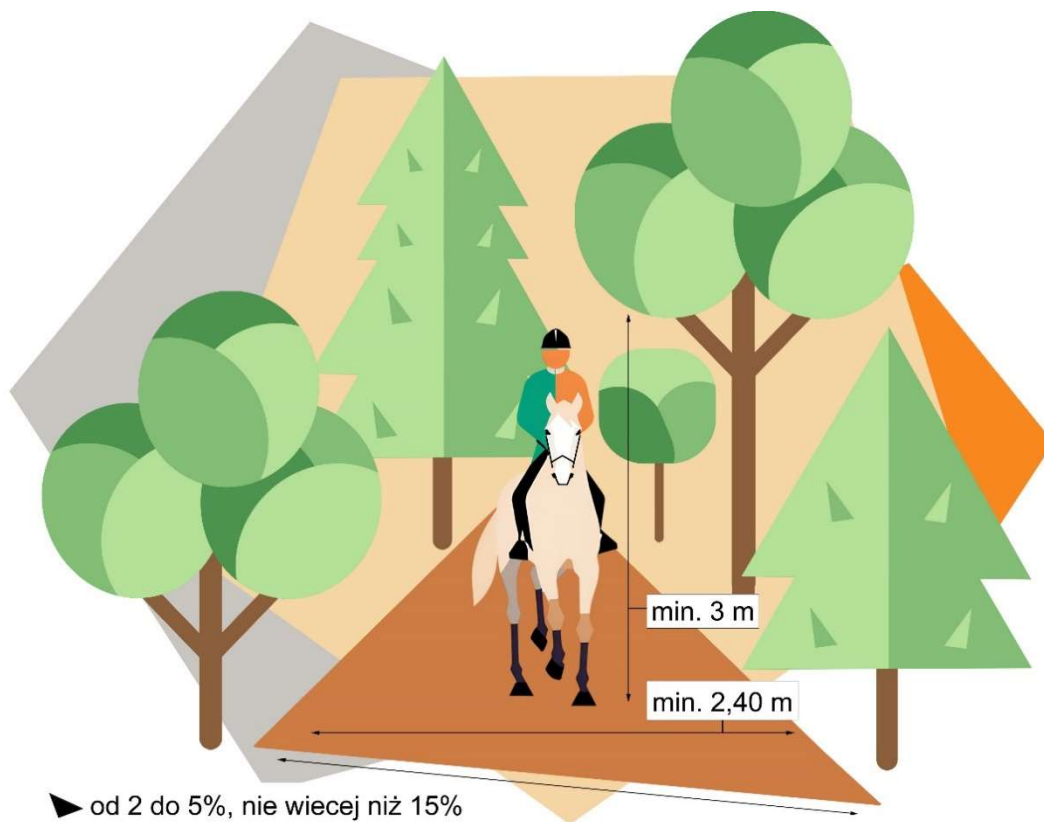
2. Zasady planowania i rozmieszczenia szlaków

- Szlaki konne, o ile to możliwe, nie powinny pokrywać się z innymi szlakami turystycznymi, zwłaszcza rowerowymi.
- Szlak może krzyżować się z innymi trasami turystycznymi i drogami jedynie w uzasadnionych przypadkach i zawsze z odpowiednim oznakowaniem.
- Początek i koniec szlaków konnych powinien znajdować się w miejscach łatwo dostępnych, takich jak punkty węzłowe innych szlaków, obiekty konne lub miejsca o nasilonym ruchu turystycznym.
- Dopuszcza się prowadzenie szlaków konnych na terenach miejskich, o ile istnieją ku temu odpowiednie warunki terenowe i możliwe jest zapewnienie bezpieczeństwa użytkowników oraz osób postronnych.
- Rozmieszczenie tras powinno mieć charakter lokalny i sieciowy – w pobliżu ośrodków jeździeckich zaleca się wyznaczanie 2–3 pętli o czasie przejazdu około 1 godziny każda, a w skali regionalnej – tworzenie sieci szlaków powiązanych.
- W miejscach szczególnie atrakcyjnych (np. w pobliżu jezior, wybrzeża) można planować trasy dłuższe.
- Trasa szlaku konnego powinna być zaplanowana logicznie, bez zbędnego nakładania drogi i z uwzględnieniem naturalnych uwarunkowań terenu.
- Zaleca się wyznaczenie operatora szlaku odpowiedzialnego za bieżące utrzymanie.
- Szlaki powinny być konsultowane z lokalną społecznością jeździecką – gwarantuje to ich użyteczność i trwałość.
- Wskazane jest, aby każdy szlak powinien posiadać posiadał cyfrowy ślad (.gpx), udostępniony publicznie.

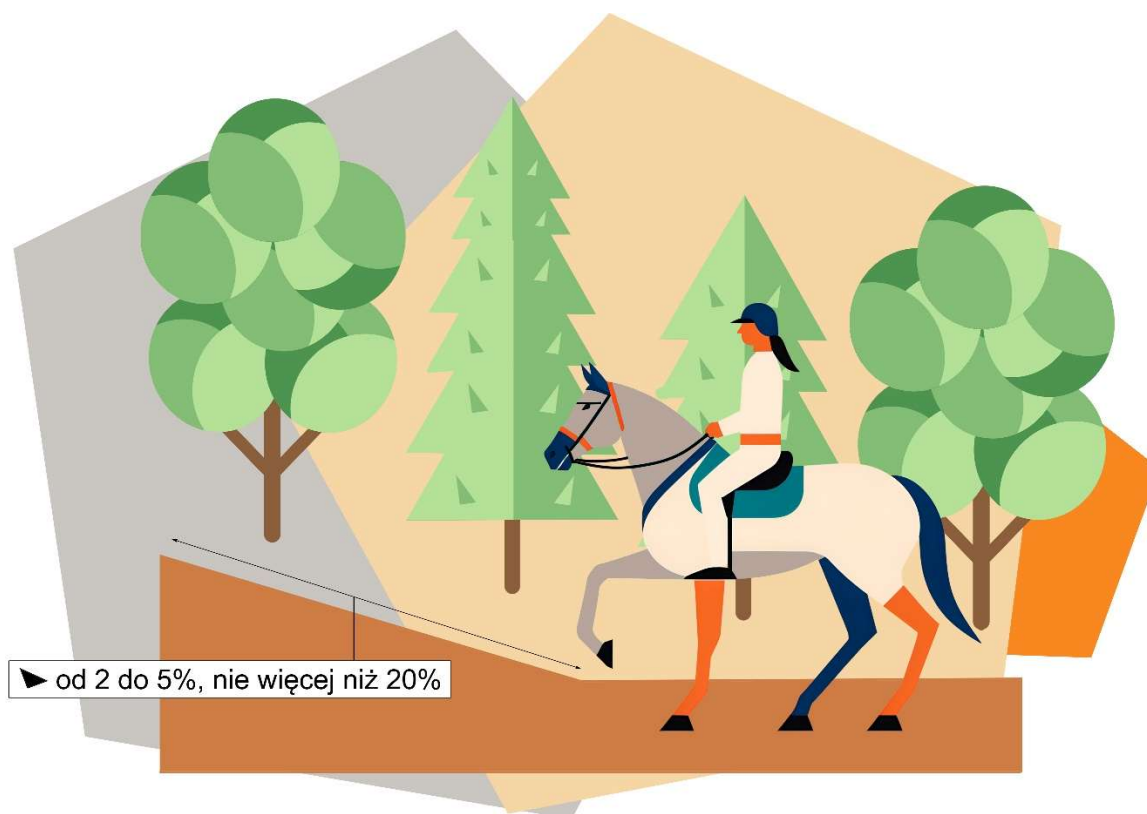
3. Wymagania techniczne dotyczące przebiegu szlaku

- Szlaki powinny omijać obiekty rekreacyjne nieprzystosowane do turystyki konnej (np. parkingi, wiaty).
- Minimalna odległość od stromych stoków, urwisk, kanałów i rowów powinna wynosić co najmniej 1,5 m (zalecane 3 m).
- Odległość od granicy obszaru kolejowego powinna wynosić min. 10 m, od osi toru - min. 20 m. Na skrzyżowaniach szlaków konnych z torowiskami należy zapewnić odpowiednią widoczność, przy czym punkt obserwacyjny powinien znajdować się co najmniej 35 m od torów.
- Korytarz szlaku powinien mieć wysokość min. 3 m.
- Szerokość szlaku rekreacyjnego powinna wynosić co najmniej 2,4 m, pierwsze 100 m wjazdu powinno być szersze.

- Nawierzchnia powinna być stabilna, równa, niezbyt twarda i wolna od roślinności powyżej 30 cm. Najlepszym rodzajem nawierzchni dla szlaków konnych jest naturalne podłoże, wolne od kamieni, żwiru, wystających korzeni oraz innych nierówności i przeszkód.
- Szlaki konne należy wytyczać wzdłuż istniejących ścieżek oraz dróg o nawierzchni nieutwardzonej, a w przypadku konieczności poprowadzenia trasy po drodze utwardzonej, odcinek taki powinien być możliwie najkrótszy.
- Pochylenie podłużne szlaków konnych powinno wynosić zazwyczaj 2-5%, nie przekraczać 25%, a przy nachyleniu powyżej 10% i długości odcinka ponad 100 m należy poinformować o tym turystów konnych.
- Pochylenie poprzeczne szlaków konnych powinno wynosić 2-5%, nie przekraczać 15%, a przy nachyleniu ponad 10% należy poszerzyć korytarz szlaku i poinformować o tym turystów konnych.
- Zaleca się dwa poziomy trudności - łatwy (dla początkujących, seniorów, osób z niepełnosprawnościami) i trudniejszy (dla zaawansowanych).
- Mapa przebiegu szlaku powinna wskazywać obszary z bezwzględnym zakazem wjazdu konno.
- Przed wjazdem na szlak należy umieścić tablicę informacyjną i regulamin korzystania.
- W regulaminie warto zawrzeć zasadę poruszania się koni środkiem drogi.
- Skrzyżowania z drogami o dużym natężeniu ruchu muszą być odsłonięte i oznakowane.
- W razie prac leśnych należy wytyczyć oznakowany objazd.

Rysunek 14. Parametry szlaku - pochylenie poprzeczne

Rysunek 15. Parametry szlaku - pochylenie podłużne

II. Etap formalny – uzgodnienia i zgody

1. Uzyskanie zgód właścicieli i zarządców gruntów

Każdy odcinek szlaku wymaga formalnej zgody właściciela lub zarządcy gruntu. Dokumentacja zgód stanowi podstawowy załącznik do wniosku o rejestrację szlaku.

Typ terenu	Organ właściwy / podmiot	Forma zgody
grunt prywatny	właściciel nieruchomości	pisemne oświadczenie o wyrażeniu zgody/ porozumienie cywilnoprawne
Lasy Państwowe	nadleśnictwo (nadleśniczy)	decyzja lub porozumienie o udostępnieniu terenu
drogi gminne i powiatowe	wójt/burmistrz/starosta	pismo zgody, ewentualnie uchwała rady gminy
park narodowy/krajobrazowy	dyrekcja jednostki	decyzja administracyjna lub zgoda pisemna
pas techniczny morza	Urząd Morski	zezwolenie na korzystanie z pasa technicznego

2. Uzgodnienia z jednostkami samorządu terytorialnego

Projekt należy zgłosić do właściwej gminy oraz powiatu, a przy trasach ponadlokalnych samorządu województwa. Wynikiem jest pismo potwierdzające przyjęcie projektu lub wpis do rejestru szlaków turystycznych.

Zgłoszenie jest niezbędne dla zapewnienia zgodności inwestycji z lokalnymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz obowiązującymi strategiami rozwoju turystyki. Działanie to umożliwia weryfikację przebiegu trasy pod kątem kolizji z terenami inwestycyjnymi, obszarami chronionymi czy prywatnymi gruntami, a także pozwala na właściwą koordynację z infrastrukturą drogową i publiczną, za której utrzymanie odpowiadają jednostki samorządu terytorialnego.

Zgłoszenie może stanowić również podstawę do uzyskania niezbędnych opinii, zgód i pozwoleń administracyjnych oraz umożliwia włączenie szlaku do oficjalnych rejestrów tras turystycznych. Dzięki temu projekt zyskuje formalne umocowanie, może zostać objęty wsparciem organizacyjnym i finansowym samorządów, a także włączony w spójną sieć regionalnych i wojewódzkich szlaków turystyki konnej, co sprzyja jego promocji i trwałości w długofalowej perspektywie.

3. Konsultacje z organizacjami branżowymi

Projekt należy skonsultować z podmiotami, które mogą prowadzić inwestycje w zakresie turystyki konnej, takimi jak:

- Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK),
- regionalne organizacje jeździeckie,
- Regionalne Organizacje Turystyczne
- Lokalne Organizacje Turystyczne (LOT), Lokalne Grupy Działania (LGD) lub fundacje turystyki konnej.

Konsultacje projektu szlaku konnego stanowią kluczowy element procesu jego opracowania. Współpraca z innymi podmiotami pozwala dostosować przebieg i infrastrukturę szlaku do rzeczywistych potrzeb użytkowników, zapewniając jego bezpieczeństwo, funkcjonalność i atrakcyjność turystyczną. Organizacje branżowe dysponują wiedzą na temat istniejącej sieci tras oraz lokalnych uwarunkowań terenowych, co umożliwia właściwą koordynację nowego szlaku z już funkcjonującą infrastrukturą oraz unikanie błędów projektowych.

Konsultacje sprzyjają również budowaniu partnerstw i uzyskaniu poparcia społecznego, a także zwiększają szanse na pozyskanie środków finansowych poprzez zaangażowanie LGD i fundacji w działania promocyjne i doradcze. Ponadto współpraca z organizacjami branżowymi wspiera realizację zasad zrównoważonego rozwoju, pozwala ograniczyć negatywny wpływ inwestycji na środowisko i zapewnia zgodność projektu z lokalnymi strategiami rozwoju obszarów wiejskich oraz wymogami formalnymi dotyczącymi tworzenia infrastruktury turystycznej.

III. Etap realizacji – wytyczenie, rejestracja i oznakowanie

1. Opracowanie dokumentacji technicznej

Przygotowana przez projektanta dokumentacja dotycząca nowo wytyczanego szlaku turystycznego lub nowego wariantu istniejącej trasy powinna obejmować:

- szczegółowy opis planowanego przebiegu szlaku, zawierający informacje o rodzaju i stanie nawierzchni dróg, po których będzie on prowadzić, wraz z uzasadnieniem wyboru;
- mapę w skali 1:50 000 lub 1:25 000, przedstawiającą projektowany przebieg szlaku lub jego nowy wariant, z zaznaczeniem innych tras turystycznych mających z nim punkty stykowe, uzgodnienia dotyczące przebiegu trasy;
- opinie administratorów istniejących szlaków bądź właściwych oddziałów PTTK, będących administratorami terenu;
- zapis śladu (tracku) szlaku w formacie .gpx, uzyskany za pomocą odbiornika GPS,
- współrzędne punktu (waypoint), w którym zlokalizowano lub planuje się umieścić nowe stanowisko drogowskazowe, wraz z treścią tabliczek informacyjnych (kolor szlaku, kierunek, jednostka znakująca, punkt docelowy, czas przejścia lub dystans w kilometrach).

W przypadku, gdy planowany szlak turystyczny przebiega po odcinku już istniejącego, wcześniej wyznakowanego szlaku, należy uzyskać pozytywną opinię podmiotu odpowiedzialnego za jego wytyczenie i bieżące utrzymanie.

2. Realizacja i oznakowanie

Wytyczenie szlaku obejmuje prace porządkowe i montaż małej architektury. Urządzenia obsługi ruchu turystycznego muszą być bezpieczne dla ludzi i zwierząt, wykonane z trwałych, nieszkodliwych materiałów, łatwych do czyszczenia i pozbawionych ostrych krawędzi. Atesty zgodne z Polskimi Normami oraz atesty weterynaryjne są dobrowolne, jednak należy zwracać uwagę na nieszkodliwość impregnatów. Całe oznakowanie i urządzenia informacyjne muszą być trwałe, estetyczne i dobrze widoczne w każdych warunkach.

Elementy infrastruktury szlaku konnego powinny współgrać z krajobrazem oraz być utrzymane w spójnej, nienachalnej estetyce. Drewno musi być trwałe i zabezpieczone, a wokół każdego urządzenia należy zapewnić strefę manewrową min. 120 cm, wolną od przeszkód i oddaloną od zagrożeń o co najmniej 3 m. Nad urządzeniami nie mogą występować gałęzie poniżej 3 m. Konstrukcje powinny uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

Znaki szlaków konnych należy umieszczać na trwałych, widocznych obiektach, na kontrastowym tle i w zasięgu wzroku. Na prostych odcinkach mogą być rzadsze, lecz nie dalej niż co 200 m. Skrzyżowania muszą być oznaczone czytelnie w obu kierunkach, a na odcinkach wspólnych znaki powinny być zblokowane (tj. umieszczone jeden pod drugim). Nie wolno malować znaków na cienkich drzewach, w rowach ani na drzewach przeznaczonych do usunięcia. Tablice z przebiegiem szlaków i drogowskazy należy umieścić na początku i końcu tras oraz w węzłach i miejscach o dużym ruchu. Znaki powinny być umieszczone na takiej wysokości, żeby były widoczne dla jeźdźcy jak i osoby poruszającej się pieszo.

Zaleca się prowadzenie „książki utrzymania szlaku turystycznego”, czyli dokumentu rejestrującego wszystkie działania związane z utrzymaniem, kontrolą i aktualizacją oznakowania oraz infrastruktury danego szlaku.

3. Wpis do rejestru

Po zakończeniu prac trasa jest zgłaszana do ewidencji szlaków turystycznych gminy lub powiatu, a w przypadku rejestracji ogólnopolskiej - do Centralnego Rejestru Szlaków Turystycznych PTTK. Wpisanie szlaku turystycznego do rejestru PTTK jest elementem, który pomoże zapewnić jego właściwe utrzymanie oraz promocję w ramach ogólnopolskiego systemu szlaków turystycznych.

Rejestr prowadzony przez PTTK gwarantuje, że trasa spełnia określone standardy dotyczące oznakowania, przebiegu i bezpieczeństwa użytkowników. Dzięki temu szlak zyskuje status trasy oficjalnej, włączonej w spójną sieć krajowych szlaków turystycznych, co ułatwi jego promocję w materiałach informacyjnych, mapach i serwisach turystycznych. Ponadto wpis do rejestru może pomóc w pozyskiwaniu środków na jego utrzymanie i rozwój.

IV. Etap końcowy – promocja i utrzymanie

Działania obejmują:

- przygotowanie materiałów informacyjnych (mapy, przewodniki, tablice, strona internetowa);
- coroczne przeglądy oznakowania i infrastruktury;
- monitoring frekwencji i wpływu na środowisko;

Systematyczna konserwacja i promocja szlaku turystycznego są kluczowe dla zachowania jego trwałości funkcjonalnej oraz atrakcyjności w dłuższej perspektywie. Regularne przeglądy techniczne, odnawianie oznakowania, naprawa elementów małej infrastruktury oraz bieżące usuwanie przeszkód terenowych zapewniają bezpieczeństwo i komfort użytkowników, a także zapobiegają degradacji trasy. Dzięki temu szlak pozostaje czytelny, dostępny i zgodny z obowiązującymi standardami turystycznymi.

Równocześnie działania promocyjne, takie jak publikacje w mediach, organizacja wydarzeń, współpraca z lokalnymi ośrodkami turystyki czy obecność w aplikacjach mapowych, przyczyniają się do zwiększenia rozpoznawalności i liczby odwiedzających. Połączenie stałej troski o stan techniczny z aktywną promocją sprawia, że szlak staje się trwałym elementem oferty turystycznej regionu, wspiera rozwój lokalnej gospodarki i buduje pozytywny wizerunek obszaru, przez który przebiega.

1.4. Dodatkowe rekomendacje na terenach nadzorowanych przez instytucje publiczne

Na terenie Lasów Państwowych

Szlaki konne powinny być oddzielną częścią sieci leśnych dróg i ścieżek, z uwzględnieniem już istniejących dróg i infrastruktury. Zaleca się, aby były one prowadzone głównie po leśnych szlakach stałych, które obecnie pełnią funkcję drugorzędnych tras technologicznych, wykorzystywanych do transportu drewna. Takie rozwiązanie pozwala na efektywne wykorzystanie istniejącej sieci dróg leśnych, przy jednoczesnym ograniczeniu ingerencji w środowisko naturalne.

W celu właściwego funkcjonowania szlaków konnych rekomenduje się, aby w porozumieniu z lokalnym nadleśnictwem opracowano zakres obowiązków pracowników Służby Leśnej w zakresie zadań związanych z tworzeniem, utrzymaniem i kontrolą stanu technicznego tras konnych. Ustalenie odpowiedzialności i procedur współpracy pomiędzy nadleśnictwem a podmiotem zewnętrznym

pozwole na skuteczne zarządzanie siecią szlaków oraz zapewnienie ich trwałości i bezpieczeństwa użytkowników.

Zaleca się, aby utrzymanie szlaków konnych oraz infrastruktury towarzyszącej zostało powierzone podmiotowi zewnętrznemu, spoza struktur Lasów Państwowych, posiadającemu odpowiednie kompetencje i doświadczenie w zakresie turystyki konnej. Do podstawowych zadań takiego podmiotu należeć powinno:

- koordynowanie działalności obiektów konnych i współpraca z lokalnymi ośrodkami jeździeckimi,
- pozyskiwanie środków finansowych i dofinansowań na rozwój oraz utrzymanie infrastruktury szlakowej,
- wyznaczanie, znakowanie i bieżąca aktualizacja przebiegu tras,
- regularna weryfikacja i przegląd stanu technicznego tras oraz urządzeń towarzyszących,
- nadzór nad infrastrukturą (zakup, montaż, przeglądy gwarancyjne i okresowe, konserwacja, uzupełnianie wyposażenia),
- coroczna kontrola oznakowania szlaków, ze szczególnym uwzględnieniem zgodności z istniejącymi formami ochrony przyrody, we współpracy z przedstawicielem nadleśnictwa
- bieżące informowanie zarządców gruntów o ewentualnych zagrożeniach oraz ich usuwanie w celu zapewnienia bezpieczeństwa użytkowników.

W zakresie utrzymania infrastruktury technicznej rekomenduje się stosowanie materiałów o wysokiej trwałości i odporności biologicznej. Obiekty towarzyszące, takie jak wiaty, stojaki, bariery czy tablice informacyjne, powinny być wykonywane z drewna gatunków odpornych na działanie patogenów i procesy gnilne, np. dębu lub robinii akacjowej. Takie rozwiązanie przyczyni się do zmniejszenia kosztów eksploatacyjnych i ograniczenia częstotliwości prac konserwacyjnych w dłuższej perspektywie czasowej.

Ponadto zaleca się, aby przy montażu konstrukcji drewnianych stosować rozwiązania zapewniające izolację elementów od bezpośredniego kontaktu z gruntem, na przykład poprzez wykorzystanie metalowych lub plastikowych kotew montażowych. Zabieg ten znacząco wydłuża żywotność konstrukcji, minimalizuje ryzyko degradacji materiału i obniża koszty związane z naprawami oraz wymianą elementów infrastruktury szlaku.

Szlaki konne w obszarze pasa technicznego morza

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, na wszelkie działania w pasie technicznym (m.in. plaża, wydma) niezbędne jest otrzymanie zgody Dyrektora Urzędu Morskiego w formie decyzji administracyjnej.

Istnienie wytyczonego szlaku konnego w pasie technicznym nie oznacza domyślnej zgody na korzystanie z niego. W takim przypadku wciąż wymagana jest zgoda ze strony właściwego urzędu morskiego.

Kwestie związane z wytyczaniem szlaków konnych prowadzących do pasa technicznego oraz na plażę wymagają każdorazowego uzgodnienia z właściwym Urzędem Morskim. Jest to niezbędne z uwagi na konieczność zachowania zgodności z przepisami dotyczącymi ochrony środowiska, bezpieczeństwa na obszarach nadmorskich oraz zarządzania pasem technicznym, który pełni kluczową rolę w ochronie wybrzeża. Urząd Morski, jako instytucja odpowiedzialna za te tereny, musi każdorazowo zatwierdzić plan wytyczenia szlaku, aby zapewnić, że nie narusza on zasad ochrony przyrody, a także nie wpływa negatywnie na funkcjonowanie infrastruktury morskiej czy bezpieczeństwa osób przebywających na plażach.

2. Miejsca popasu

2.1. Charakterystyka miejsc popasu

Miejsca popasu dla koni to specjalnie wydzielone obszary przeznaczone do wypoczynku i karmienia zwierząt. Zazwyczaj zlokalizowane są w pobliżu tras jeździeckich. Miejsca popasu w formie zagród oferują koniom przestrzeń, w której mogą swobodnie się poruszać i odpoczywać bez konieczności przywiązywania.

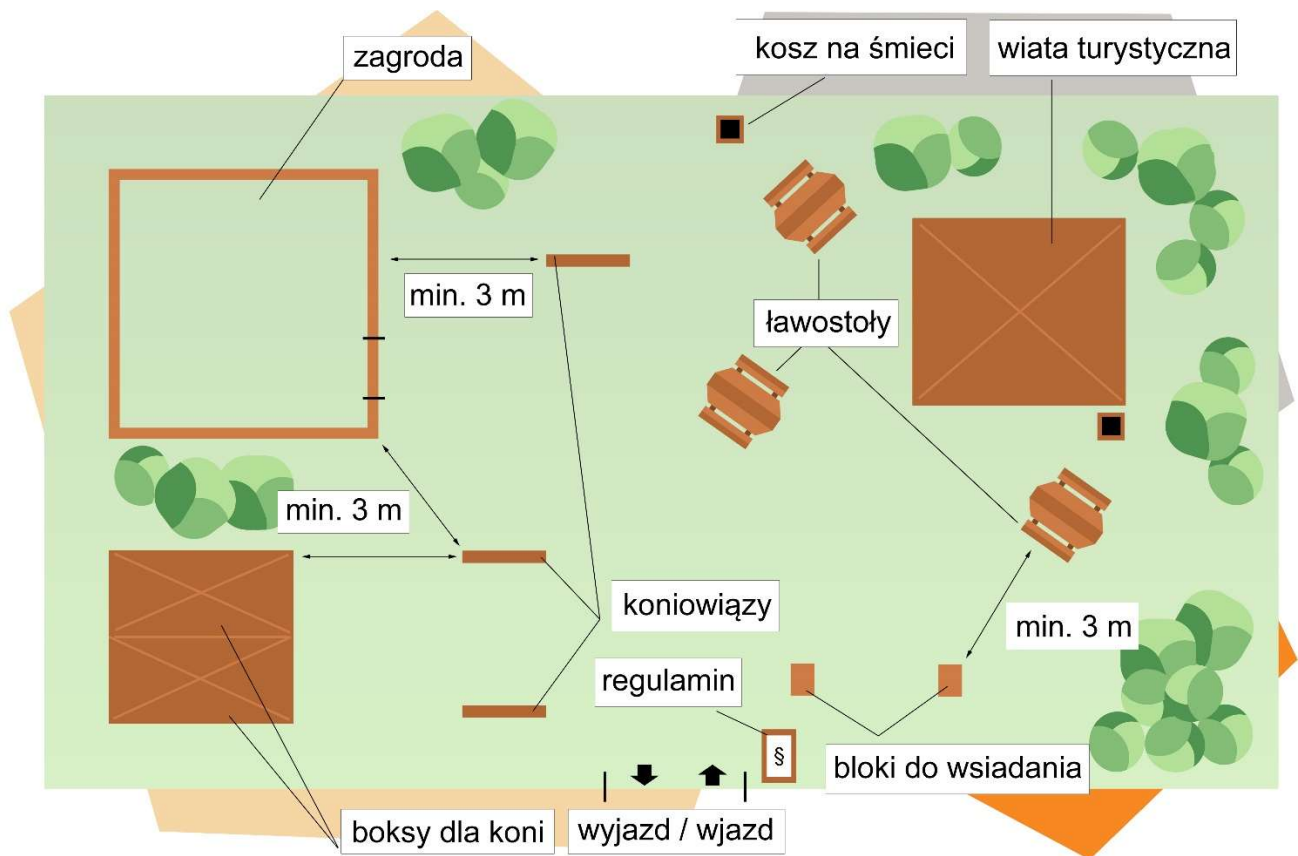
Tereny te są zwykle ogrodzone, aby zapewnić bezpieczeństwo koniom i zapobiec ich oddaleniu się. Często wyposażone są w dodatkowe udogodnienia, takie jak poidła, zadaszenia chroniące przed słońcem i deszczem, a także miejsca do krótkotrwałego przechowywania sprzętu jeździeckiego.

Miejsca popasu są korzystne zarówno dla koni, jak i dla jeźdźców. Dla koni stanowią naturalne środowisko do wypoczynku i regeneracji sił, co ma szczególne znaczenie podczas długich wędrówek. Dla jeźdźców natomiast są okazją do przerwy, relaksu i kontaktu z naturą.

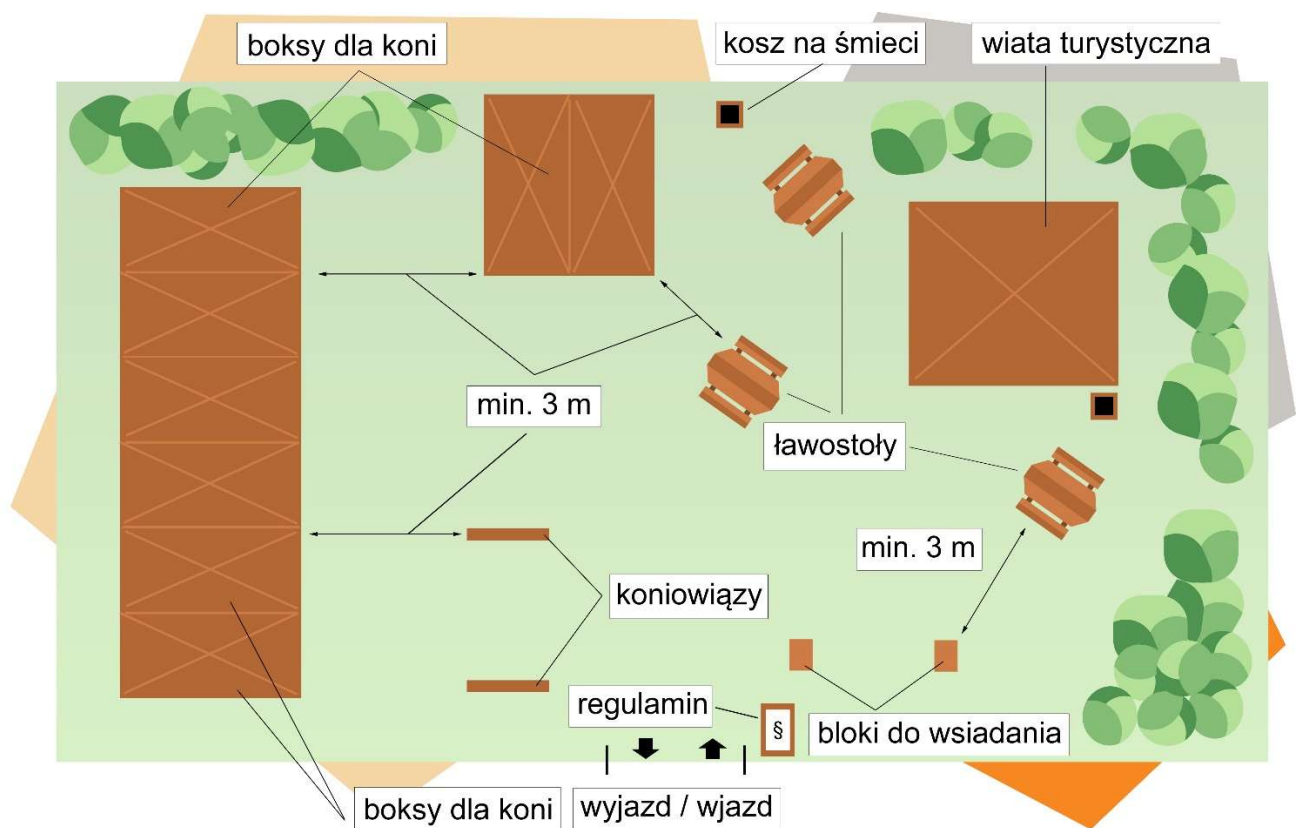
Korzystanie z miejsc popasu wymaga przestrzegania określonych zasad, takich jak utrzymywanie porządku, zbieranie odpadów oraz poszanowanie innych użytkowników terenu. Dzięki temu miejsca te mogą służyć zarówno obecnym, jak i przyszłym miłośnikom jeździectwa.

Zalecenia dotyczące lokalizacji, projektowania i utrzymania miejsc popasu

1. Projektowanie miejsc popasu powinno być poprzedzone konsultacjami z lokalnymi ośrodkami jazdy konnej, klubami, stajniami i stadninami, ponieważ to właśnie te podmioty będą głównymi użytkownikami powstałej infrastruktury.
2. Rekomenduje się, aby miejsca popasu były zlokalizowane w pobliżu ośrodków jeździeckich, klubów, stajni lub stadnin, co ułatwi ich bieżące utrzymanie. Dopuszcza się również ich lokalizację na terenach zarządzanych lub będących pod opieką tych podmiotów (np. na podstawie umowy użyczenia gruntów). Takie umiejscowienie zapewnia w razie potrzeby łatwy dostęp do opieki weterynaryjnej oraz zwiększa bezpieczeństwo przebywających tam koni.
3. Dopuszcza się lokalizowanie miejsc popasowych w sąsiedztwie obiektów objętych monitoringiem, pod warunkiem możliwości bezpiecznego wytyczenia szlaku do takiego miejsca. Wjazd na teren miejsca popasu nie powinien być węższy niż 4 metry, aby umożliwić bezpieczny wjazd i manewrowanie.
4. W miarę możliwości miejsca popasowe powinny być wyposażone w:
 - o apteczkę,
 - o instrukcję udzielania pierwszej pomocy,
 - o gaśnicę,
 - o dostęp do bieżącej wody,
 - o poidła oraz zadaszenia chroniące przed słońcem i deszczem.
5. Każde miejsce popasowe powinno mieć wyznaczonego administratora lub operatora odpowiedzialnego za jego codzienne utrzymanie, bezpieczeństwo i czystość terenu.

Rysunek 16. Parametry miejsca popasu z zagrodą

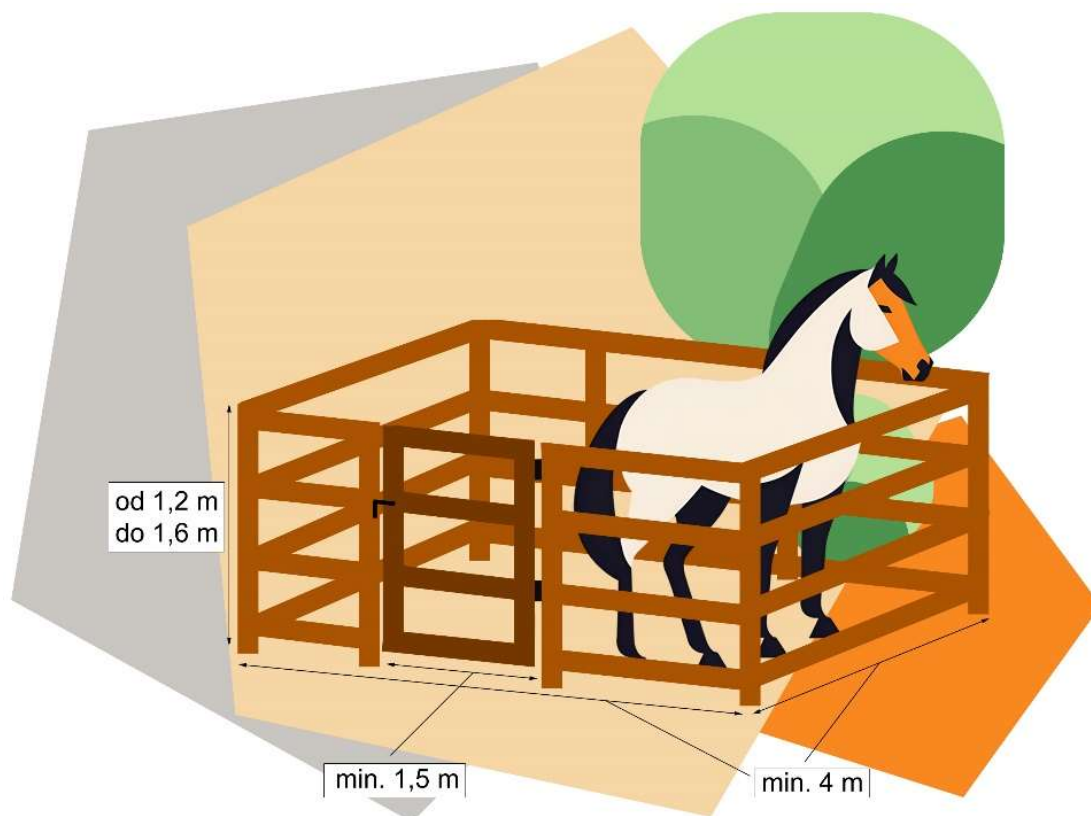
Rysunek 17. Parametry miejsca popasu bez zagrody

2.2. Zagrody

Zagrody popasowe są chętnie wybieraną przez jeźdźców alternatywą dla zwykłych stanowisk do wiązania koni/koniowiązów. Mają formę wydzielonej przestrzeni w obrębie obiektów rekreacyjno-wypoczynkowych, takich jak miejsca popasu. Umożliwiają rozsiadanie koni i pozostawienie ich luzem na dłuższy czas, bez konieczności przywiązywania. Dzięki temu konie mogą swobodnie się poruszać, co znacząco podnosi ich komfort, zamiast zmuszać je do długotrwałego stania w jednym miejscu. Zagrody popasowe powinny znajdować się w miejscach o płaskim ukształtowaniu terenu i na tym samym poziomie co teren bezpośrednio sąsiadujący z nimi. Zagroda powinna być przede wszystkim bezpieczna, a wszystkie konstrukcje wykonane z trwałych materiałów. Zwierzętom należy zapewnić wystarczającą ilość miejsca.

Najważniejsze elementy, które powinny być spełnione przy budowie zagrody:

- rekomendowane jest, by zagrody w obrębie miejsc popasu składały się z minimum dwóch kwater z oddzielnymi wejściami,
- minimalna odległość zagrody od ławek, stołów, ławostoi - 3 m, a najlepiej - 10 m;
- ogrodzenie zagrody popasowej powinno być wykonane z okorowanego drewna o średnicy minimum 10 cm oraz być przymocowane do słupów o średnicy minimum 15 cm, a najkorzystniej 20 cm i więcej;
- wysokość ogrodzenia zagrody: 1,2–1,6 m i 3–4 żerdzie;
- wejście do zagrody powinno być oddzielne i mieć szerokość około 1,5 m i być zamykane drzwiami na zawiasach z rygłem lub poprzeczną belką zasuwaną na wysokości około 1,2–1 m;
- minimalny wymiar jednej zagrody powinien wynosić 4 x 4 m (jedno miejsce popasowe może składać się z kilku zagród);
- w jednej zagrodzie popasowej powinien przebywać jeden koń,

Rysunek 18. Parametry zagrody dla konia

2.3. Stanowiska do wiązania koni (koniowiązy) zlokalizowane w miejscach popasu

Koniowiązy, czyli specjalne stanowiska do wiązania koni, są integralnym elementem miejsc popasu dla koni. Ich obecność znacząco podnosi funkcjonalność i bezpieczeństwo tych obszarów, zarówno dla koni, jak i ich opiekunów. Stanowiska te umożliwiają bezpieczne przywiązanie koni, co zapobiega ich niekontrolowanemu przemieszczaniu się i ewentualnym uciezkom, i w rezultacie chronią przed niebezpieczeństwami, takimi jak ruch drogowy czy kontakt z dziką zwierzyną. Pozwalają także na wygodne przygotowanie koni do dalszej jazdy, pielęgnację lub karmienie. Dzięki nim konie są rozmieszczone w sposób uporządkowany, co zapobiega chaosowi i zmniejsza ryzyko konfliktów między zwierzętami.

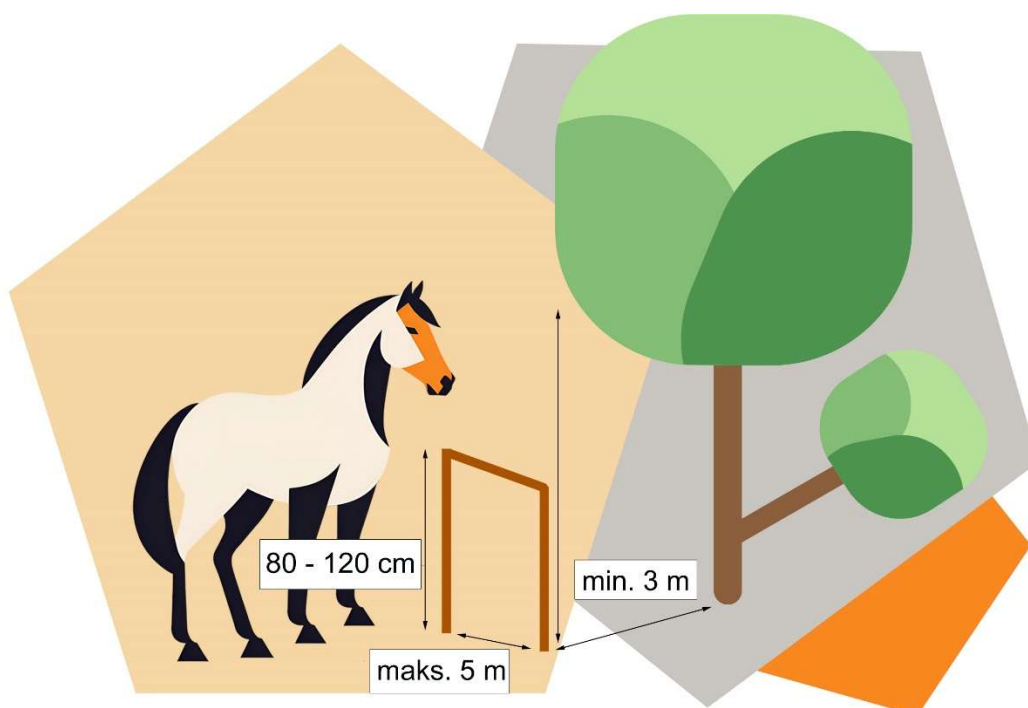
Używanie koniowiązów minimalizuje ryzyko zniszczenia roślinności przez swobodnie poruszające się konie. Dzięki temu miejsca popasu pozostają w dobrym stanie i mogą służyć przez dłuższy czas.

Koniowiązy powinny być strategicznie rozmieszczone w miejscach popasu, takich jak:

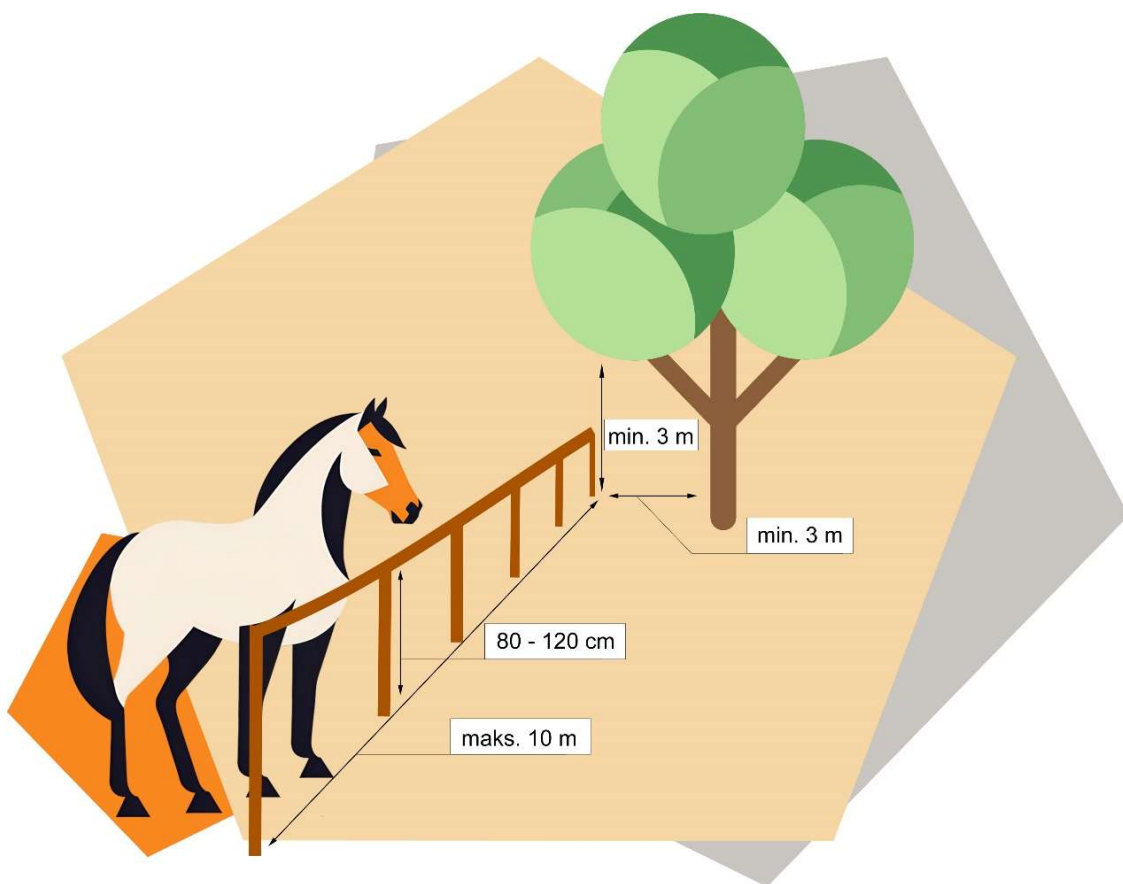
- wejścia i wyjścia - umożliwia to wygodne przywiązywanie koni na początku i końcu odpoczynku;
- miejsc karmienia - ułatwia to karmienie koni bez konieczności ich odwiązywania;
- miejsca z naturalnym cieniem - zapewnia to ochronę przed słońcem i poprawia komfort koni.

Konstrukcja koniowiązów:

- solidne i wytrzymałe materiały, takie jak metal lub drewno, aby zapewnić bezpieczeństwo i trwałość;
- standardowa wysokość od 80 do 120 cm, co jest optymalne dla większości koni;
- solidne punkty mocowania, które wytrzymają siłę pociągnięcia konia. W miarę możliwości powinny być zlokalizowane w miejscach zapewniających dostęp do wody i cienia, co podnosi komfort koni podczas odpoczynku.

Rysunek 19. Parametry koniowiazu krótkiego

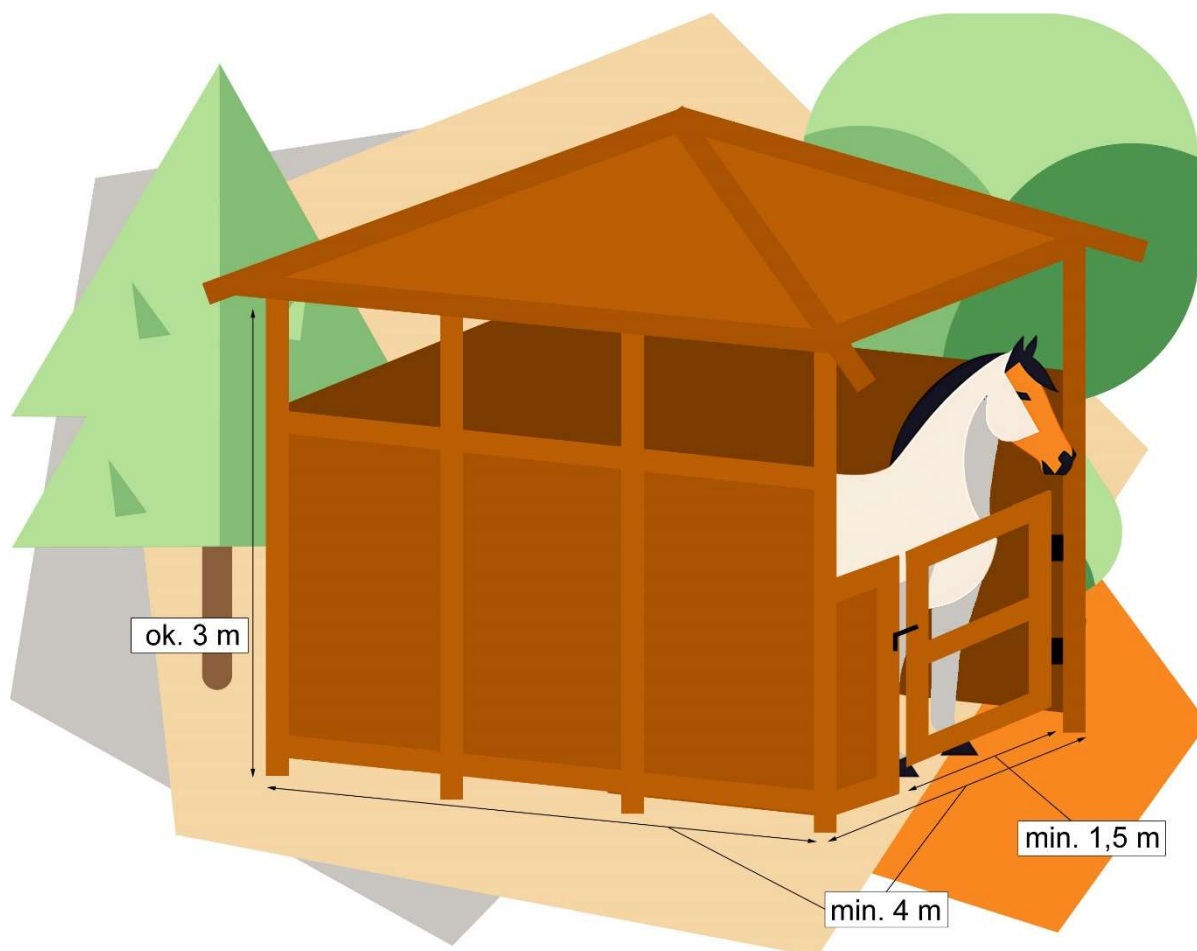
Rysunek 20. Parametry koniowiązu długiego

2.4. Wiaty w formie boksów

Wiaty w formie boksów dla koni w miejscach popasu to ważne elementy infrastruktury, które zapewniają koniom odpowiednie warunki w przestrzeni popasowej. Tego typu boksy pełnią różne funkcje, które przyczyniają się do zdrowia i dobrostanu koni.

Ich budowa wymaga uwzględnienia kilku kluczowych aspektów:

- w obrębie danego obiektu rekreacyjno-wypoczynkowego powinna znajdować się co najmniej jedna wiata. Liczba wiat powinna być dostosowana do intensywności ruchu turystycznego;
- odległość wiat od urządzeń obsługi ruchu turystycznego (koniowiązów, zagród, ławek) powinna wynosić minimum 3 metry, a najlepiej 10 metrów;
- lokalizacja: wiaty powinny być usytuowane w miejscach, które zapewniają odpowiednią ochronę przed wiatrem i są dobrze osuszone, aby uniknąć błota i stojącej wody;
- materiał: konstrukcje powinny być wykonane z trwałych i bezpiecznych materiałów, odpornych na warunki atmosferyczne i łatwych do utrzymania w czystości;
- wymiary wiaty: minimum 3 m x 3 m, co zapewni wystarczająco dużo miejsca, aby koń mógł się swobodnie poruszać, kłaść i wstawać;
- wentylacja: zarówno wiaty, jak i boksy muszą być dobrze wentylowane, aby zapewnić świeże powietrze i zapobiegać gromadzeniu się wilgoci;
- konstrukcja dachu wiaty powinna być wodoodporna i wytrzymała na silne wiatry, tak aby chronić konia przed czynnikami atmosferycznymi;
- podłoże wiaty powinno być suche i dobrze odprowadzające wodę.

Rysunek 21. Parametry pojedynczej wiaty w formie boksu

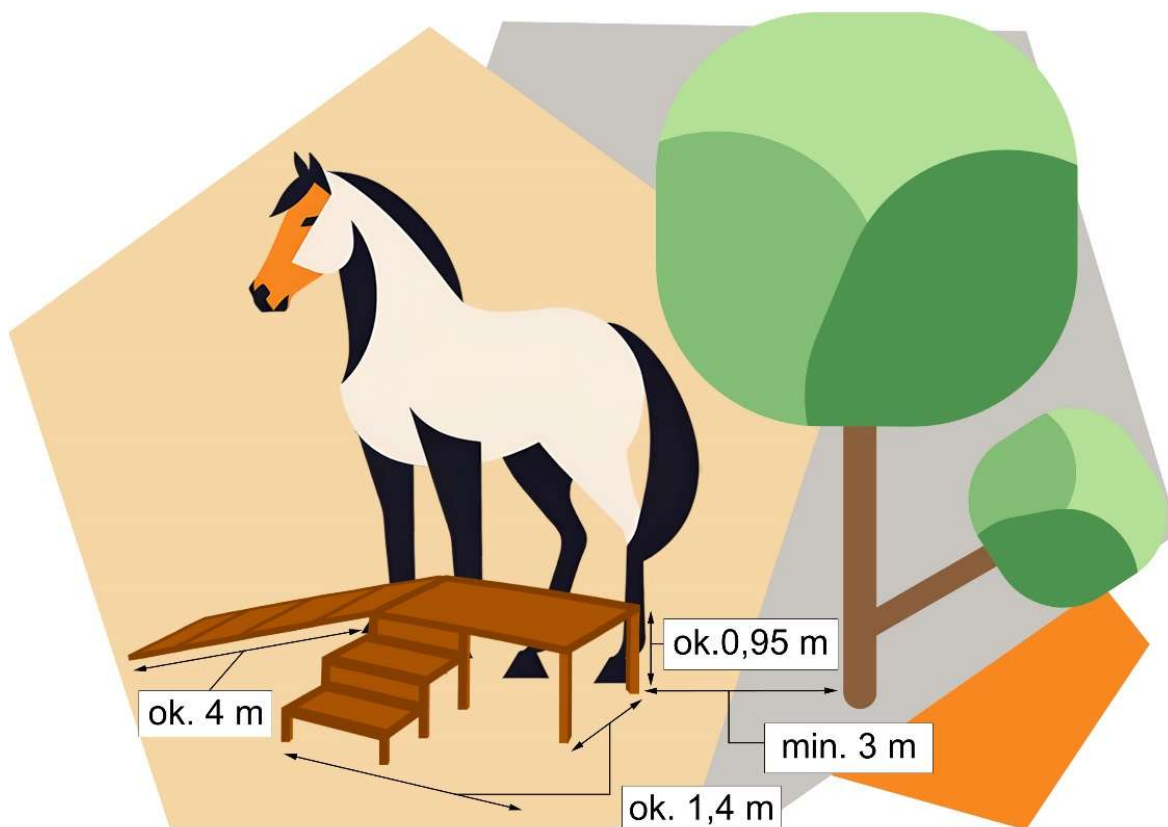
2.5. Bloki do wsiadania w formie rampy

Rampa do wsiadania na konia to praktyczne udogodnienie, które ułatwia jeźdźcom wsiadanie na konia podczas postoju. Tego typu rampa jest szczególnie przydatna na trasach dłuższych przejazdów konnych, gdzie konie i jeźdźcy potrzebują odpoczynku.

Rampa zazwyczaj składa się z solidnej, stabilnej konstrukcji, zbudowanej z drewna lub metalu, umożliwiającej wygodne i bezpieczne wsiadanie na konia. Zazwyczaj posiada kilka stopni prowadzących na podwyższoną platformę, z której łatwiej jest dosiąść konia, szczególnie osobom z niepełnosprawnościami, dzieciom, czy osobom starszym. Dzięki rampie minimalizuje się również ryzyko urazu konia lub jeźdźcy podczas wsiadania.

W miejscach popasowych, gdzie konie mogą odpoczywać, rampa pełni również funkcję organizacyjną, pomagając zachować porządek i bezpieczeństwo podczas przygotowywania się do dalszej podróży. To prosty, ale niezwykle użyteczny element infrastruktury jeździeckiej, który zwiększa komfort i bezpieczeństwo zarówno koni, jak i ich opiekunów.

Bloki do wsiadania powinny mieć wysokość około 0,95 m oraz długość i szerokość wynoszącą około 1,4 m. Mogą być one zarówno trwale zamocowane do podłoża, jak i przenośne. Mogą również przylegać do ogrodzenia w taki sposób, aby nie przeszkadzać w organizacji ruchu na popasie.

Rysunek 22. Blok do wsiadania

3. Rekomendacje dotyczące regulaminów

Regulaminy szlaków konnych i miejsc popasowych stanowią kluczowy element zarządzania i ochrony terenów przeznaczonych do rekreacji konnej. Ich przestrzeganie jest nie tylko warunkiem bezpiecznego korzystania z tras i udogodnień, ale także chroni naturalne środowisko oraz zapewnia harmonijną współzystencję różnych użytkowników tych przestrzeni. Regulaminy te określają zasady, których celem jest minimalizowanie negatywnego wpływu na przyrodę, utrzymanie porządku oraz zapewnienie komfortu wszystkim odwiedzającym. Przestrzeganie wytycznych regulaminowych jest zatem niezbędne dla zachowania jakości szlaków i miejsc postojowych oraz dla bezpieczeństwa koni i jeźdźców.

3.1. Regulamin szlaku konnego

Regulamin szlaku konnego powinien być jasno sformułowany i zawierać wszystkie istotne zasady i wytyczne, które zapewnią bezpieczeństwo jeźdźców, koni oraz ochronę środowiska. Regulamin szlaku powinien zostać opracowany w uzgodnieniu z zarządcą terenu przez który szlak przebiega.

Regulamin powinien zawierać takie elementy jak:

- cel regulaminu
- zakres obowiązywania
- zasady poruszania się po szlaku
- bezpieczeństwo jeźdźców i koni

- postępowanie w razie wypadku
- odpowiedzialność i sankcje
- informacje dodatkowe
- dane operatora szlaku

3.2. Regulamin miejsc popasu

Wprowadzenie regulaminu miejsc popasu dla koni jest kluczowe dla zapewnienia bezpieczeństwa i komfortu zarówno dla koni, jak i ich opiekunów. Taki regulamin powinien zawierać jasne zasady korzystania z tych przestrzeni, aby wszyscy użytkownicy mogli cieszyć się z nich w harmonii i zgodzie z przyjętymi standardami.

Elementy, które powinny znaleźć się w regulaminie miejsc popasu dla koni:

- **Bezpieczeństwo koni:**
 - przepisy dotyczące nadzoru nad końmi, aby zapobiec ich ucieczce lub konfliktom z innymi końmi;
 - wskazówki dotyczące odpowiedniego ogrodzenia i zabezpieczenia miejsca popasu;
- **Higiena i utrzymanie porządku:**
 - zasady dotyczące sprzątanego po koniach, aby utrzymać czystość i higienę miejsca popasu;
 - wytyczne dotyczące zarządzania odpadami, w tym miejsc do wyrzucania śmieci;
- **Korzystanie z infrastruktury:**
 - instrukcje dotyczące korzystania z dostępnych udogodnień, takich jak poidła, zadaszenia, miejsca do przechowywania sprzętu jeździeckiego;
 - zasady korzystania z obiektów, aby zapobiec ich uszkodzeniu.
- **Szacunek dla innych użytkowników:**
 - przepisy dotyczące zachowania się w miejscu popasu, aby zapewnić komfort wszystkim użytkownikom;
 - wskazówki dotyczące komunikacji i współpracy z innymi jeźdźcami;
- **Czas i zasady przebywania:**
 - wytyczne dotyczące maksymalnego czasu przebywania koni w miejscu popasu, aby dać szansę skorzystania z niego także innym użytkownikom;
 - określenie godzin otwarcia i zamknięcia miejsca popasu;
- **Ochrona przyrody:**
 - zasady dotyczące ochrony środowiska naturalnego, w tym unikania niszczenia roślinności i zakłócania spokoju dzikiej fauny.
- **Kontakt do administratora miejsca popasu**

Stworzenie i wdrożenie regulaminów szlaków konnych oraz miejsc popasu jest nie tylko wyrazem dbałości o dobrostan koni, ale również o komfort i bezpieczeństwo ich opiekunów oraz innych użytkowników tych przestrzeni. Regularna aktualizacja regulaminu oraz edukacja użytkowników na temat jego treści przyczynia się do stworzenia przyjaznego i bezpiecznego środowiska dla wszystkich miłośników jeździectwa.

Przy tworzeniu regulaminów rekomenduje się wykorzystanie danych opracowanych przez Dyрекcję Generalną Lasów w ramach wielkoobszarowej inwentaryzacji.

4. Podsumowanie

Niniejszy dokument stanowi zbiór podstawowych rekomendacji mających na celu wsparcie w procesie planowania, projektowania oraz budowy tras przeznaczonych do turystyki konnej. Zawarte w nim zalecenia obejmują aspekty techniczne, środowiskowe i użytkowe, które są kluczowe dla stworzenia bezpiecznych, trwałych i atrakcyjnych szlaków konnych. Podstawowe kwestie techniczne poruszone w dokumencie obejmują wymagania dotyczące nawierzchni, szerokości szlaków, ich oznakowania oraz infrastruktury towarzyszącej, takiej jak miejsca postojowe, regulaminy czy miejsca do odpoczynku.

Tworzenie nowych szlaków konnych i miejsc popasu powinno uwzględniać zarówno dobrostan koni, jak i zasady ekologii, aby zagwarantować harmonijną integrację turystyki konnej z otaczającym środowiskiem naturalnym.

Szlaki konne powinny być projektowane w taki sposób, aby minimalizować ingerencję w przyrodę, zwłaszcza w ekosystemy leśne, łąki, czy tereny chronione. Zastosowanie zasad ekologicznych przy tworzeniu szlaków konnych nie tylko sprzyja ochronie środowiska, ale także podnosi jakość doświadczenia jeźdźców, którzy mogą cieszyć się bliskością przyrody w sposób zrównoważony. Dbłość o dobrostan koni oraz ochrona naturalnych zasobów przyczyniają się do harmonijnego rozwoju turystyki konnej, która nie stanowi zagrożenia dla przyrody, ale ją wzbogaca. Turystyka konna jest jedną z najbardziej ekologicznych form spędzania czasu.

Wszelkie wątpliwości oraz kwestie, które nie zostały ujęte w niniejszym dokumencie, powinny być konsultowane z odpowiednimi instytucjami. W szczególności zaleca się zasięganie opinii Lasów Państwowych w kwestiach dotyczących obszarów leśnych, Urzędu Morskiego w odniesieniu do tras zlokalizowanych w pobliżu wybrzeża lub w strefach ochronnych, a także Pomorskiego Związku Jeździeckiego, który może udzielić specjalistycznych porad dotyczących specyfiki użytkowania szlaków przez jeźdźców. Współpraca z tymi podmiotami jest kluczowa dla prawidłowego i zgodnego z przepisami realizowania szlaków konnych.

Niniejsze rekomendacje dotyczące szlaków konnych mają pełnić rolę wspomagającą przy projektowaniu szlaków konnych, a nie narzucać konkretnych rozwiązań. Ich celem jest dostarczenie ogólnych wskazówek oraz dobrych praktyk, które mogą pomóc w tworzeniu bezpiecznych i funkcjonalnych tras, uwzględniając lokalne uwarunkowania. Ostateczny kształt szlaku powinien być dostosowany do specyfiki danego terenu oraz uzgodniony z odpowiednimi instytucjami.

Mając na uwadze dobrostan koni, zaleca się skonsultowanie projektów szlaków konnych z organizacjami ekologicznymi oraz instytucjami dbającymi o dobro zwierząt. Taka współpraca pozwoli uwzględnić potrzeby koni w zakresie odpowiedniego podłoża, dostępności do wody, jak również warunków terenowych sprzyjających ich zdrowiu i bezpieczeństwu. Udział tych organizacji w procesie projektowania szlaków może pomóc w tworzeniu tras przyjaznych dla zwierząt, zgodnych z przepisami ekologii oraz ochrony środowiska.

W przypadku wątpliwości dotyczących zasad związanych z zapewnieniem odpowiedniego dobrostanu koni, zalecamy kontakt z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Źródła danych

1. Ośrodek Rozwojowo-Wdrożeniowy Lasów Państwowych w Bedoniu, Turystyka w Lasach Państwowych, tom II – turystyka konna w Lasach Państwowych, Nowy Bedoń, 2016.
2. Rekomendacje Pomorskiego Związku Jeździeckiego, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku, Urzędu Morskiego w Gdyni oraz klubów jeździeckich, ośrodków konnych, stadnin i stajni działających w województwie pomorskim.
3. Wytyczne znakowania szlaków PTTK: <https://pttk.pl/wp-content/uploads/2024/01/Instrukcja-znakowania-szlakow.pdf>
4. Rysunki 1-13. Obrazy pochodzą ze schematu Znaków szlaku jeździeckiego PTTK https://www.pttk-jg.pl/images/PTTK/SSK/Znaki_szlaku_jezdzieckiego.pdf

Wykaz rysunków

Rysunek 1. Znak podstawowy szlaku	5
Rysunek 2. Znak zmiany kierunku szlaku (umieszczany przed rozwidleniem)	5
Rysunek 3. Znak zmiany kierunku szlaku (umieszczony przed rozwidleniem).....	6
Rysunek 4. Znak zmiany kierunku szlaku (umieszczony na rozwidleniu)	6
Rysunek 5. Znak informujący o zmianie kierunku szlaku lub umieszczony w miejscu, gdzie przebieg szlaku nie może być wystarczająco oznakowany	6
Rysunek 6. Znak informujący o postoi lub popasie	7
Rysunek 7. Znak informujący o stajni etapowej	7
Rysunek 8. Drogowskaz podający odległość do miejscowości	7
Rysunek 9. Drogowskaz podający czas do miejscowości	7
Rysunek 10. Drogowskaz podający odległość do stajni etapowej	8
Rysunek 11. Tabliczka z numerem szlaku.....	8
Rysunek 12. Znak nakazujący poruszania się ze zwiększoną uwagą lub konieczność zejścia z konia	8
Rysunek 13. Znak informujący o początku lub końcu wspólnego odcinka ze szlakiem pieszym lub rowerowym	8
Rysunek 14. Parametry szlaku - pochylenie poprzeczne.....	11
Rysunek 15. Parametry szlaku - pochylenie podłużne	12
Rysunek 16. Parametry miejsca popasu z zagrodą	18
Rysunek 17. Parametry miejsca popasu bez zagrody.....	18
Rysunek 18. Parametry zagrody dla konia	19
Rysunek 19. Parametry koniowiązu krótkiego	20
Rysunek 20. Parametry koniowiązu długiego	21
Rysunek 21. Parametry pojedynczej wiaty w formie boks.....	22
Rysunek 22. Blok do wsiadania	23